

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

4, 2, 5, 6, 3, 1

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

2 maximumscore 4

Een juist antwoord bevat de volgende elementen:

- Het kenmerkend aspect 'de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa' (of een omschrijving daarvan) 1
- blijkt uit de bron bijvoorbeeld uit het ontzag van de Germanen voor de (militaire) macht van de Romeinen 1
- Het kenmerkend aspect 'de groei van het Romeinse imperium, waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde' (of een omschrijving daarvan) 1
- blijkt uit de bron bijvoorbeeld uit de beschrijving van de militaire campagne waarbij de Romeinen op het punt staan hun gebied uit te breiden (en het gebied aan de overzijde van de Elbe toe te voegen aan het Romeinse Rijk) 1

Opmerking

Als een voorbeeld uit de bron wordt genoemd zonder combinatie met een juist kenmerkend aspect, wordt geen scorepunt toegekend.

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Velleius Paterculus geeft als Romein de Romeinse visie weer, waardoor hij het Germaanse ontzag voor het leger van de Romeinen mogelijk overdrijft.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De middeleeuwen

4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Uit deze bron blijkt dat:

- de prins van Wales zijn dienaren een belofte van persoonlijke dienst/trouw laat afleggen (waaruit blijkt dat het feodalisme blijft bestaan) 1
- Sir Henry Eam wordt beloond met geld (en niet met een leen, waaruit blijkt dat de militaire organisatie zich heeft aangepast aan de opbloei van de handel/de geldeconomie) 1

5 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat:

- het hier gaat om 'het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben' (of een omschrijving daarvan) 1
- de paus als argument voor zijn standpunt (dat hij, als geestelijke macht, de hoogste macht hoort te hebben in West-Europa / als argument in de investituurstrijd), aan de oorkonde kan ontleenen dat de keizer het bestuur over heel Italië/het westelijk deel van het Romeinse Rijk afstaat aan hem, de paus 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

6 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is (twee van de volgende):

- (De kritische bestudering van een Latijnse tekst past bij) 'de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid' (of een omschrijving daarvan).
- (De kritische houding van deze geleerden past bij) 'de nieuwe wetenschappelijke belangstelling' (of een omschrijving daarvan).
- (De kritische houding tegenover de rooms-katholieke kerk/de paus past bij) 'de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had' (of een omschrijving daarvan).

per passend kenmerkend aspect

1

7 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

Amerigo Vespucci wilde voorkomen dat kennis over de routes in handen zou komen van concurrenten (waardoor anderen ook toegang zouden krijgen tot de rijkdommen van deze gebieden).

8 maximumscore 4

Een juist antwoord bestaat uit de volgende elementen:

- Een juiste uitleg waardoor de nieuwe wetenschappelijke belangstelling de Europese expansie bevorderde, bijvoorbeeld de nieuwe wetenschappelijke belangstelling leidde tot (her)ontdekkingen op het gebied van scheepvaart/navigatie waardoor het mogelijk werd overzeese reizen te ondernemen 2
- Een juiste uitleg waardoor de Europese expansie de wetenschappelijke belangstelling bevorderde, bijvoorbeeld door de ontdekkingsreizen bleek dat de bestaande astronomische kennis niet voldeed voor reizen naar het andere halfrond, waardoor nieuw astronomisch onderzoek nodig was 2

Vraag	Antwoord	Scores
9	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De instelling van de drie Collaterale Raden in de Nederlanden door Karel V past bij 'het begin van staatsvorming en centralisatie' (of een omschrijving daarvan) • Met de instelling van (één van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – de Raad van Financiën wilde Karel V meer eenheid in de belastingheffing krijgen / de centrale inkomsten vergroten/beter beheren, waardoor het centrale bestuur werd versterkt. – de Raad van State wilde Karel V een duidelijker centraal beleid op het terrein van de buitenlandse politiek/oorlogsvoering kunnen voeren, waardoor het centrale bestuur werd versterkt. – de Geheime Raad wilde Karel V een grotere eenheid in rechtspraak/wetgeving tot stand brengen, waardoor het centrale bestuur werd versterkt. 	<p>1</p> <p>2</p>
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Voor het noemen van één van de drie Collaterale Raden zonder verband met het kenmerkend aspect wordt 1 scorepunt toegekend.</i></p>	
10	<p>maximumscore 3</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Luther kon de vorst het geloof van zijn onderdanen bepalen (en mochten zij zich daartegen niet verzetten) • Volgens Calvijn mochten onderdanen zich verzetten tegen de godsdienstpolitiek van de vorst (als zij het daar niet mee eens waren) • waardoor voor calvinisten de Opstand tegen Filips II werd gelegitimeerd (en voor de aanhangers van Luther niet) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
11	<p>maximumscore 1</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat Willem van Oranje gelijkberechtiging van rooms-katholieken en protestanten wilde / godsdienstvrijheid/een meer tolerante godsdienstpolitiek in de Nederlandse gewesten voorstond.</p>	
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat:</p> <p>bij 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bron past bij het begrip Alteratie omdat beschreven wordt hoe Amsterdam in handen komt van de geuzen / het rooms-katholieke bestuur wordt vervangen door protestanten (wat bij de Alteratie gebeurt) <p>bij 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De bron past bij het begrip burgeroorlog omdat uit de beschrijving blijkt dat het gaat om landgenoten die elkaar bestrijden / er (hier) geen sprake is van een buitenlandse vijand 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
13	<p>maximumscore 1 Kern van een juist antwoord is, dat Wouter Jacobsz. in zijn beschrijving alleen ingaat op de lotgevallen van de rooms-katholieken / negatief schrijft over het gedrag van de geuzen.</p>	
14	<p>maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De foto laat zien dat de rooms-katholieken geen duidelijk zichtbaar kerkgebouw hebben • waaruit blijkt dat er voor rooms-katholieken wel ruimte is om hun godsdienst te belijden (wat wijst op tolerantie) • maar dat dit in het geheim/niet openlijk mag gebeuren (waaruit blijkt dat er geen godsdienstvrijheid is) 	<p>1 1 1</p>
15	<p>maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Het afschaffen van de voorrechten van de rooms-katholieke kerk past bij de idealen van de Verlichting, omdat het rationeel denken/optimisme toegepast werd op alle terreinen van de samenleving, waardoor er geen redelijke grond bestond voor de voorrechten van de rooms-katholieke kerk. of omdat de Verlichtingsidealen leidden tot de democratische revoluties waarin grondrechten / staatsburgerschap ter discussie stond(en) die een eind maakten aan de verwevenheid van kerk en staat in het ancien regime.</p>	

Door de tijd heen

- 16 **maximumscore 2**
De juiste volgorde is:
4, 5, 1, 6, 2, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Moderne tijd

17 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is dat:

- de kritiek op de toegenomen kinderarbeid past bij 'de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving' (of een omschrijving daarvan) 1
- de kritiek op de toegenomen kinderarbeid past bij 'discussie over de sociale kwestie' (of een omschrijving daarvan) 1
- de groeiende aandacht van de rooms-katholieke kerk voor de leef- en werkomstandigheden van de arbeiders voortkwam uit de behartiging van de belangen van de katholieke arbeiders / uit de angst dat zij zich anders bij de socialisten zouden aansluiten / uit de rooms-katholieke leer 1

18 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Het verspreiden van de Europese beschaving 1
- blijkt uit de toespraak door de wens opleidingsmogelijkheden te bieden / kennis te verspreiden / (restanten van) slavernij uit te bannen 1
- De behoefte aan afzetmarkten (buiten Europa) / grondstoffen 1
- blijkt uit de toespraak door de wens Afrika te openen voor Europese handel 1

19 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Overzees imperialisme zou tot conflicten kunnen leiden met andere (Europese) grootmachten, waardoor het bestaande machtsevenwicht in Europa verstoord zou raken (handhaving van dat machtsevenwicht vormde de kern van Bismarcks buitenlands beleid).

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 4	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	bij 1:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De weergave van de oorzaken van de revolutie in november 1918 is eenzijdig, omdat Wilhelm II schrijft (twee van de volgende voorbeelden uit de bron): 	
	<ul style="list-style-type: none"> – alsof de revolutie uitsluitend het werk is van een minderheid (wat niet het geval was). 	2
	<ul style="list-style-type: none"> – dat de arbeiders achter hem staan (en hij niet vermeldt dat zij oorlogsmoe waren). 	
	<ul style="list-style-type: none"> – dat veel sociaaldemocratische leiders/socialisten met hem samenwerken (wat niet het geval was). 	
	bij 2:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Met zijn memoires heeft Wilhelm II bijgedragen aan het verzwakken van de Republiek van Weimar, omdat hij de 	
	socialistische/sociaaldemocratische leiders die deze republiek hebben	
	gesticht, verwijt dat zij Duitsland hebben verraden / een dolkstoot in de	
	rug hebben gegeven, waardoor hij hun reputatie ondermijnt (en	
	daarmee het gezag van de Republiek van Weimar ondergraaft)	2
21	maximumscore 3	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Met de voorstelling van het Dawesplan als ketenen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wil de NSDAP de boodschap overbrengen dat de Duitse 	
	arbeider/Duitsland door het Dawesplan belemmerd/onderdrukt wordt /	
	in slavernij wordt gehouden	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De boodschap sloeg op dat moment niet aan omdat de Duitse 	
	economie zich dankzij het Dawesplan herstelde (wat een positieve	
	waardering van het plan/de regeringspolitiek tot gevolg had)	1
22	maximumscore 2	
	Kern van een juist antwoord is:	
	Deze redevoering past bij:	
	<ul style="list-style-type: none"> • het in praktijk brengen van een totalitaire ideologie, omdat uit de bron 	
	blijkt dat er een totale controle over de opvattingen van de jongeren in	
	Duitsland tot stand moet komen / afwijkende opvattingen/daden	
	moeten worden gecorrigeerd	1
	<ul style="list-style-type: none"> • de opvatting van Hitler over een Duitse <i>Volksgemeinschaft</i>, omdat uit 	
	de bron naar voren komt dat Hitler alle klassen- en statusbarrières wil	
	opheffen	1

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is: Chamberlain probeert tijdens de Conferentie van München de vrede te bewaren en is dus verontrust door deze militante/agressieve redevoering over het drillen van de Duitse jeugd.</p>	
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door de nazipropaganda is de foto niet te gebruiken omdat eruit blijkt dat Duitse steden/de Duitse burgers blijkbaar niet beschermd kunnen worden tegen geallieerde bombardementen • Door de geallieerde propaganda is de foto niet te gebruiken omdat eruit blijkt dat de bombardementen op de Duitse steden de burgerbevolking treffen/geen militair doel hebben 	<p>1</p> <p>1</p>
25	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>bij 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met de Russische Revolutie kwam de ideologische tegenstelling tussen het communisme en het kapitalisme in een nieuwe fase <p>bij 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met behulp van de atoombommen was de gezamenlijke vijand van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten uitgeschakeld en gingen zij zich op elkaar richten / toonden de Verenigde Staten aan de Sovjet-Unie dat zij de bom bezaten en werd de wapenwedloop een feit / voelde de Sovjet-Unie zich bedreigd <p>bij 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Met de Trumandoctrine werd duidelijk dat de Verenigde Staten zich actief gingen inzetten tegen de communistische dreiging/expansie in het buitenland 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
26	maximumscore 4	
	Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Met (twee van de volgende): 	2
	<ul style="list-style-type: none"> – de leerlingen die de geur opsnuiven van/kijken naar de (Amerikaanse) hotdogs (rechts) 	
	<ul style="list-style-type: none"> – de opdracht “neuzen naar links”/weg te kijken van de (Amerikaanse) hotdogs 	
	<ul style="list-style-type: none"> – de omschrijving van de landen als (leerlingen van de school voor) satellieten (van de Sovjet-Unie) 	
	<ul style="list-style-type: none"> – de afwerende paraplu/gezichtsuitdrukking van Molotov 	
	<ul style="list-style-type: none"> • geeft de tekenaar hier de mening weer dat er sprake is van een ongelijke (machts)verhouding (want de Sovjet Unie dwingt de Oost-Europese landen af te zien van deelname aan het Marshallplan) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De Sovjet-Unie neemt niet deel aan het Marshallplan omdat zij wilde voorkomen dat de Verenigde Staten controle kregen over gebieden die voor de Sovjet-Unie van strategisch belang waren / zich bedreigd voelde door de Verenigde Staten / geen kapitalistische inmenging wilde 	1
27	maximumscore 4	
	Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Dit interview heeft als doel communisten in de studio van Walt Disney op te sporen, waardoor het een voorbeeld is van het McCarthyisme (de heksenjacht op communisten in de Verenigde Staten) 	2
	<ul style="list-style-type: none"> • Het McCarthyisme kan verklaard worden vanuit de Koude Oorlog, omdat die leidde tot grote angst voor communistische activiteiten in de Verenigde Staten 	2
28	maximumscore 2	
	<p>Uit het antwoord moet blijken dat controle over filmmakers onderdeel werd van de strijd, omdat filmmakers grote invloed hadden op de publieke opinie / een belangrijke rol speelden in het creëren van het vijandbeeld/de propaganda die in de Koude Oorlog van groot belang was.</p>	
29	maximumscore 2	
	<p>Kern van een juist antwoord is, dat oorlogservaringen (zoals Mitterands krijgsgevangenschap) een belangrijke drijfveer waren om te streven naar Europese eenwording, omdat hierdoor oorlog kon worden voorkomen.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

30 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Dit gegeven past bij het kenmerkend aspect 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' (of een omschrijving daarvan) omdat het hierbij ging om jongeren die door de welvaartsstijging (zak)geld kregen om (grammofoon)plaatjes te kopen / er in Nederland een eigen jongerencultuur ontstond.

Opmerking

Als alleen het juiste kenmerkend aspect wordt genoemd, wordt 1 scorepunt toegekend.

Bronvermeldingen

- bron 1 O. Hekster en E. Moormann, Ooggetuigen van het Romeinse Rijk, Amsterdam 2008, pag. 69-70
- bron 2 ontleend aan: Richard Barber, Edward III and the Triumph of England, Londen 2013, pag. 188-189
- bron 3 H.P.H. Jansen, Geschiedenis van de middeleeuwen, Utrecht 1983, pag. 74
- bron 4 R. van Stipriaan, Ooggetuigen van de Gouden Eeuw in meer dan honderd reportages, Amsterdam 2002, pag. 68-69
- bron 5 www.amsterdamsebinnenstad.nl/binnenstad/239/oz-voorburchwal-38-40.jpg
- bron 6 ontleend aan: http://www.berlin-postkolonial.de/cms/images/dokumente/BAK/bak_protokoll_01.pdf. pag. 101-102
- bron 7 ontleend aan: Wilhelm II, Ereignisse und Gestalten aus den Jahren 1878-1918, Leipzig 1922, pag. 288-290
- bron 8 Gerhard Paul, Aufstand der Bilder, Bonn 1992, afb. nr 40
- bron 9 M. Burleigh, Het Derde Rijk, Een nieuwe geschiedenis, Amsterdam 2008, pag. 234
- bron 10 H.G. Hiller von Gaertringen (red.) Das Auge des Dritten Reiches, Hitlers Kameramann und Fotograf Walter Frentz, München 2006, pag. 234
- bron 11 D. Low, Low Visibility, Londen 1953, pag. 56
- bron 12 W. Melching en M. Stuiwenga, Ooggetuigen van de Koude Oorlog, Amsterdam 2008, pag. 45